

Söyleşi

İHOP'LA TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ SİĞİNMACILARI KONUŞTUK

Gülsüm Depeli*

Hatice Şule Oğuz**

İnsan Hakları Ortak Platformu (İHOP) 2005 yılında kurulmuş bağımsız bir platform. Helsinki Yurttaşlar Derneği (HYD), İnsan Hakları Derneği (İHD), İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği (MAZLUMDER), Türkiye İnsan Hakları Vakfı ve Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi tarafından kuruldu. Türkiye İnsan Hakları Vakfı, 2007 yılında, MAZLUMDER ise 2009 yılında platformun yönetim kurulundan ayrıldılar. 2013 yılında ise Platform'a yeni bir üye katıldı; İnsan Hakları Araştırmaları Derneği. Platform, uluslararası düzlemde insan hak ve özgürlüklerine yönelik ihlal ve tehditlere karşı alanda çalışan sivil toplum kuruluşlarının güçlü bir karşı duruş sergileyebilmek için bir araya geldiği bağımsız bir paylaşım ve faaliyet ortamı.

Üyelerinin çeşitliliği, Platform'un ilgisini ve alanla etkileşimini de çeşitlendiriyor. Platform, protesto hakkı, sosyal medya, insan hakları savunuculuğu, cezasızlık, ifade özgürlüğü, ayrımcılığın önlenmesi, engelli hakları, çocuk adalet sistemi, toplumsal

---

* Yrd. Doç. Dr., İletişim Fakültesi, Hacettepe Üniversitesi. gdepeli@gmail.com

** Arş. Gör. Dr., İletişim Fakültesi, Hacettepe Üniversitesi. hatices99@gmail.com

Söyleşi Tarihi: 15/03/2015

cinsiyet, sığınma hakkı, ekonomik, sosyal ve kültürel haklar gibi geniş bir hak mücadelesi alanını kapsıyor.

İHOP'un Suriyeli mültecilerin hak ihlallerini ve yaşamlarını yakından izlemeye çalıştığını biliyoruz. Özellikle kadınlar ve çocuklarla ilgili çeşitli yardım kampanyaları yürütüyorsunuz. İlk olarak alandaki çalışmalarınızdan ve gözlemlerinizden başlayalım mı?

Feray Salman: Şöyle bir girizgâh yapalım, İnsan Hakları Ortak Platformu'nun desteklediği yedi hak örgütünün oluşturduğu bir Mülteci Hakları Koordinasyonu (MHK) var. Bu Koordinasyon'un dört üyesi İHOP'un da üyesi. Ana çalışmayı aslında MHK yapıyor ve yaklaşık yedi yıldır alanda mülteciler ile çalışıyor. Dolayısıyla Suriyeli mültecilerle ilgili olarak yapılan çalışmaların pek çoğu MHK tarafından yapıldı. Hem MHK içinde hem İHOP'un içinde yer alan bu örgütlerin genel merkezlerinin kendi başlarına yaptıkları bir dizi iş var ayrıca. Dolayısıyla sadece Platform'un değil, tek tek hem İHOP hem MHK'yı oluşturan örgütlerin yaptığı çalışmalar da var. Bunlardan İnsan Hakları Derneği (İHD) Ankara ve İstanbul şubelerini mobilize etti; hem genel olarak bir izleme yapma hem de bazı yardım kampanyalarını düzenleme üzerinden. Sanıyorum buna İzmir Şubesi de dahil. Zaman zaman olayların gerçekleştiği yerlere gittiler, diğer örgütlerle birlikte ziyaretlerde bulundular. Helsinki Yurttaşlar Derneği (HYD) şu anda, özel olarak insan hakları temelli acil bir yardım sistemi içinde, özel olarak gelen Sınır Tanımayan Doktorlar (*Médecins Sans Frontières* -MSF) ile birlikte Kilis'te ağırlıklı olarak kadınların ve çocukların yararlanabildiği bir hizmet alanını yönetiyor. MHK'nın içerisinde yer alan Kaos GL, Mülteci-Der ve diğer örgütler de kendi kimlik mücadeleleri doğrultusunda kolektif çalışmalara katılıyorlar. Bu anlamda çeşitli raporlar yazıldı. Mültecilerin olduğu yerlere gidildi, alan tespitleri yapıldı ve kamplar ziyaret edildi. Kamplardaki koşullar ortaya çıkarılmaya çalışıldı. Dolayısıyla örgütler olarak bizler, diğer örgütler gibi daha çok para toplayıp yardım yapmaktan

ziyade koşulları gözettik, gelenler bakımından insan haklarına uygun, insana, insan onuruna uygun bir çevrenin yaratılmasıyla ilgilendik.

Barış senin katacağın benden daha fazla şey vardır...

Barış Karacasu: Aslında iki boyutta bir sorunla karşı karşıyayız. Birincisinde devletin birazcık daha örgütlü olduğu ve kontrolü altında tuttuğu bir kamp ve kampa benzer yerlerdeki Suriyeliler var. Bir de kamp dışında kalan çok büyük bir kısım var. Siz gelmeden önce Feray ile son rakamlara bakıyorduk, kampta kalan 260 bin civarında Suriyeli var ve muhtemelen bunun bir 9-10 katı kadar da kamp dışında kalan Suriyeli var. Resmî rakam 1 milyon 800 bin civarında ama bizim tahminlerimiz bunun 2 buçuk milyonu bulduğu, hatta birazcık geçmiş olduğu yönünde. Bunun içine, diğer ülkelerden gelen sığınmacıları, mültecileri de katarsak 2 milyon 500 bin gibi bir rakamdan söz ediyoruz. Dolayısıyla, MHK bileşeni örgütler Feray'ın dediği gibi hak temelli, insani yaşam koşullarına ya da belli haklara erişimlerinin ne denli gerçekleştiğini takip ediyor ama şunu da yapmaya çalışıyor zaman zaman: Kamplarda bu işler nasıl yürüyor? Evet, şunu herkes teslim ediyor, biz de pek çok bakımdan teslim ediyoruz; dünya standartlarının üzerinde bir sığınmacı kampı sistemimiz var. Bunun dışında bir de kamp dışında kalan ve pek çok hakka erişimde problemler yaşayan büyük bir nüfus da var. MHK'nın bir dönemki çalışması en azından bu kamp dışında kalanların belli haklara erişimi için ne türden düzenlemeler yapılabileceğine, ne türden önlemler alınabileceğine ilişkin çalışmalar da vardı: Yetkililer düzeyinde bir takım faaliyetler yürütmek, lobi, savunuculuk çalışmaları yapmak gibi şeyler. Neyse ki çok geç olmakla beraber, altı-yedi ay kadar önce Geçici Koruma Yönetmeliği çıktı da, en azından bu insanların statüsü belirlenmiş oldu. Çünkü Türkiye'de bulunan yabancıların her birinin belli bir statüsü olmalı ki o statüye bağlı olarak hangi hakları olduğu, nelere erişebileceği, neleri yapabileceği de belirlenebilsin. Ama Suriyeliler için yapılan iş başından itibaren, "misafirlerimiz geldiler, bizimle beraber yaşıyorlar", üzerinden

dönen ve birazcık da rahatsız edici bir söylemle konuşmak oldu. Bu belki de Türkiye’de zaman zaman kabaran Suriyeli düşmanlığının altında yatan şeylerden biri. Çünkü insanlar biraz da “bunlar ne biçim misafir, 2,5 yıldır bizim evde kalıyor” diyorlar. Bu statünün belirlenmesi bu bakımdan da önemliydi; artık hangi hakları var, nelere erişebilirler, ne yapabilirler, onlar belirlendi. Diğer sığınmacı, mültecilerle aralarındaki gerilimler düzenlenmeye başlandı. Çünkü daha önce bu iş, iki yıla yakın bir süre gizli genelgelerle yürütüldü. Sayısını şu anda hiçbirimiz bilmiyoruz ama aynı genelgenin mesela 9-10 varyasyonu falan var. Bu belirsizliğin insanlar üzerinde olumsuz etkileri oluyor, milyon tane tevatür ortaya çıkıyor, dolayısıyla bu, insanlar arasındaki gerilimin katlanarak artmasına neden oluyor. Neyse ki şimdi birazcık daha oturmuş durumda. En azından statüler belli, kayıt sistemi birazcık daha iyi gidiyor. Devlet düzeyindeki kurumlar resmî rakamın yüzde 80-90’ını kayıt altına aldıklarını söylüyorlar, ne kadar gerçek bilmiyoruz. Çünkü Türkiye’de istatistikî veri almak çok zor. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü bu konuda en ketum kurumlardan bir tanesi. Neredeyse hiçbir şey paylaşmıyor.

Evet aslında artık biliyorsunuz Yüksek Öğrenim Kurumu’ndan (YÖK) gelen yeni bir yazıyla¹ Akademi’yi de devreden çıkarmaya karar vermiş gibiler. Zaten araştırmacılar ve hak örgütleri için kamplara girmek ve gözlem yapmak neredeyse söz konusu değildi. Şimdi akademiye de işin içinden çıkarınca tüm bu resmî kurumların faaliyetlerini izlemek, süreci görmek, sürece müdahil olmak daha da zorlaşıyor olsa gerek.

Feray Salman: Barış kamplarda standartların çok yüksek olduğunu söyledi. Bir anlamıyla doğru. Ama eğer bir şey kapalıysa, izlenemiyorsa standardın yüksek olduğunu söylemek, tam anlamıyla yüzde yüz böyledir diyebilmek çok mümkün değil. Çünkü insan hakları perspektifinden baktığımız zaman insan hakları standardı sadece hizmetle alakalı değildir. Hizmetin nasıl sunulduğuyla, farklı grupların ihtiyaçlarının nasıl karşılandığıyla, olabilecek kriz durumlarının nasıl atlatabileceğine ilişkin

planlamaların olmasıyla ve bunların da şeffaf olmasıyla alakalıdır standardı belirleyen şeyler.

Barış Karacasu: Birkaç vitrin kamp var. O vitrin kamplarına giriş kolay olabiliyor. Geri kalanına girmek o kadar kolay değil.

Feray Salman: Evet herkesi sokmuyorlar. Soktuklarında da şimdiye kadar sadece yardım üzerinden çalışan belli bazı örgütlere kolaylık sağlıyorlar. O yüzden, şeffaflık meselesi üzerinden baktığımızda bu standart meselesi düşmeye başlıyor. Devletin tanımladığı standart en azından bir takım hizmetlerin sunulabiliyor olması bakımından içimizi kısmi olarak rahatlatan bir şey. Ama içindeki farklılaşmaların ne olduğuna ve nasıl örgütlendiğine bakamadığımız zaman o standart haliyle düşüyor.

Şöyle şeyler oluyor, --bunların hepsi duyum ama gerek Helsinki'den gerek diğer birebir çalışan örgütlerden insanlar olarak toplantılarda birbirimize anlattığımız şeyler—: Mesela, şiddete uğrayan kadınla ilgili olarak ne yapıldığı çok net değil açıkçası. Ki bu o kadar olası bir şeydir ki... Travmadan gelmiş bu kişilerin kamplardan çıkışları da çok serbest değil elbette ki. Çok kısıtlı bir ortamda kalıyorlar. Buradaki, başka bir nedenle başka bir yerden şiddete uğramış olanların bir de buldukları topluluk içinde şiddete uğramaları, hem çocuk hem kadınlar bakımından son derece yüksek bir ihtimal. Ama mesela bu çok iyi örgütlenmedi. Konuyla ilgili kadın örgütlerinin çok önemli bir deneyimi var ama kadın örgütlerinden bir yardım istenmediğini dinliyoruz. Dolayısıyla, "biz çok iyi hallediyoruz" dedikleri ve para hesaplarına vurdukları şeylere, "yükümüz büyük ama ne kadar yürekliyiz, ülkenin koşullarına rağmen bu kadar çok şey yapıyoruz" demelerine, insan haklarının geniş spektrumu, farklılıklar ve insanın ihtiyaçları üzerinden baktığımızda yapılanların çok da yeterli olmadığını görüyoruz. Mesela, şöyle vakalar geliyor, tecavüze uğramış kadınlar. Türkiye'de zaten tecavüze uğramış kadınlar için bir mekanizma yok. Ama bu kadınlar o kadar özel ki!.. Yani saldırgan tarafından tecavüze uğramış kadınların

hamile kaldıkları zaman yapacakları işlemler çok farklıdır. Ona psikolojik destek vermek, rehabilite etmek, onun ayakları üzerinde durmasını sağlamak, o çocuğu istemiyor ise eğer buna özgürce karar vermesini sağlamak, ileriki yaşamında kendisine bir travma olarak kalmayacağı bir sistematığı kurmak çok önemlidir. Ama uygulamada bunların olmadığını görüyoruz.

Burada bu tür Şiddete uğramış kadınların zaman zaman polisle karşı karşıya kaldığını, Türkiye'nin resmî görevlilerinin kürtaj ile ilgili tartışmalardan çok etkilendiklerini görüyoruz. Dolayısıyla ülkenin genel bazı kısıtlayıcı politikaları bu kadar özel koşullardaki kadınlar için de devam ediyor. Şeffaflık dedik; onunla birlikte mesele aslında bilgiyi sunmak, bu bilgiyi ayrıştırarak, bu ayrıştırılmış bilgi üzerinden ihtiyaç analizinde bulunmak. Bunu yapabilmek kolektif olarak, katılımcı olarak bizler için önemliydi.

Barış Karacasu: Feray'ın söylediği Şeffaflık meselesi çok önemli. Bunun biraz da sorunun büyüklüğünden kaynaklandığını düşünüyorum. Devletin politikası şu: Başından beri mümkün olduğunca az şey konuşup, az şey paylaşıyor, işi hallediyorlarmış havasında devam ettirmeyi seviyorlar. Böylece hiçbir sorun görünmüyor ya da üzeri fazlaca örtülmüş oluyor. Özellikle kadın ve çocuklar ve bu tür dezavantajlı gruplar için. Çocuk emeği, kadın emeği, kadın bedeni çok kolaylıkla başka şeylere tahvil edilebilecek şeyler. Bu üzerini örtme döngüsü öncelikle bunlar üzerinden yürüyor. Yani çocuklar çalışıyor, kadınlar satılıyor, bir takım imkânlarla erişebilmek için insanlar bir takım tavizlerde bulunuyor. Haliyle bu iş ne kadar Őeffaflařırsa bu tür problemler o kadar görünür olmaya başlıyor. Resmî kurumlar sorunları çözemediği yerde bunların üstünü kapatıp, haberimizin olmamasını sağlıyor. Mesela Mazlum-Der'in Antep'teki vakalarla ilgili olarak raporu var, inanılmaz bir rapor. Bu acı vakaların bir kısmı ya sınırdan geçiş sırasında yaşanan olaylar, ya kampa girdikten sonra, ya da kamptan çıkarken... Önemli bir oranı belli ki bu insanların

mağduriyetinden istifade etmeye çalışan insanların yaptıkları, çocuklar ve kadınlar üzerinden pek çok şey elde etmeye çalıştığı olaylar.

(H.Ş.O.) Bu tutum yüksek devlet erkinin politikası olmasının dışında devlet erkinin damarlarına yayılmış, dolayısıyla bir bakış açısı olarak benimsenmiş bir durum. Ben 2011 yılında henüz Suriyeli sığınmacılar kitlesel olarak gelmeye başlamadan önce Gaziantep'te bir araştırma yürütmüştüm doktora tezim çerçevesinde. Beş ay kaldım ve beş ayın sonunda sığınmacılardan bana söylenen, Valiliğin ve Kaymakamlığın kendilerine "Türkler hakkında konuşmamaları gerektiği, onlar hakkında özellikle de şikâyet etmemeleri gerektiği" yönünde tabir-i caizse öğüt verdiğiydi.

Feray Salman: Mesele sığınmacının bir özne olması meselesine bakmaksızın bir tür hamilik hikâyesine dönüşüyor: "Ben sana bir şey veriyorum ve dolayısıyla terbiyeli davran". Ondan dolayı kamplardaki şikâyet mekanizmaları da aslında çok yeterli bir şekilde işlemiyor. Biz kampları konuşuyoruz ama Barış'ın söylediği gibi, kampta kalanlar, 1 milyon 800 bin gibi bir toplamın sadece 260 bin'i civarında. 260 bin'i kamplarda belli koşullara ve sistematik hizmete erişebilirken, geri kalanları farklı kentlerde. Hepimiz şahit oluyoruz sokakta, parkta, o parktan savrulmuş başka parka... Polis, zabıta "görüntüyü bozuyorlar" diye uzaklaştırıyor... Bu insanlara gösterdiğiniz özenle alakalı bir şey, yani o sığınmacının hakları var. Dolayısıyla hak üzerinden gidilmeli. Bizim misafir denmesine itirazımız oydu. Bu misafir etme, ağırlama, erk sahibi olanın zayıf olana sunduğu bir şeydir. Yani bir çeşit ikramdır, sus payı veya sadaka dağıtmak gibi bir şeydir; bir şey yaparsa dışarı atılabilir gibi...

Barış Karacasu: Bu kampta kalanlar için en çok karşılaşılan sorun. Çok şikâyetçiysen atılma riskiyle karşı karşıyasın. Yani kampın huzurunu bozuyor, bilmem ne yaptı diyor, geri gönderiyorlar. Birkaç kere zorla geri gönderme var. Bunlar kayıt altına alınamamış, alanda öğrendiğimiz şeyler. Mesela 500 kişi toplu olarak kamptan

çıkıyor Suriye'ye geri dönüyor. Bu adamlar niye çıktı, niye geri dönüyor? Oradan daha yeni gelmiş.

Bu aslında uluslararası bağlayıcılığı olan birçok sözleşmeyi görmezden gelen ve ihlal eden bir durum.

Feray Salman: Tabii, tabii!... Türkiye, kendi durumu doğrultusunda Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ni coğrafi sınır şartı ile şerhli değerlendiriyor. Bu kendi başına gerekçe falan değil açıkçası. Çünkü Türkiye kendi sınırları içindeki her kişiye karşı, kim olurlarsa olsunlar—ister yabancı, ister sığınmacı, ister başka bir kişi olsunlar—bir dizi sözleşmenin altına attığı imza vesilesiyle yükümlüdür. Bunun zorlukları, sınırlılıkları olabilir, bu anlaşılabilir bir şeydir. Ama insanları bir sürü hak ve özgürlükten yoksun bırakmak meselesi de ihlaldir. Bunu mülteci haklarına, yani sadece o sözleşmeye daraltmak da iyi bir şey değil. Başka sözleşmeler de var. Bu insanların yaşam koşullarıyla ilgili olarak elverişli ortamı sağlamak yükümlülüğü devlete ait. Tamam, her türlü şeyi sağlayamayabilir ama bu bir perspektiftir.

Kampın içinde kalanlar bakımından problem var elbette. Ama kamp dışında kalanlar bakımından çok daha büyük sorunlar var. İstanbul'dan biliyoruz, geçen seneydi yanılmıyorsam, Alevi olan sığınmacılar birçok saldırıya uğradılar. Onları bazı siyasi partiler korumaya, gözetmeye çalıştı. Ama, aslında bu, devletin görevi. Yani onları saldırıdan korumak, varsa çocukların eğitimi, bakımı konusunda yönlendirmek, bilgilendirmek; bütün bunlar için ortamlar hazırlamak. Adana'yı da biliyorum ben. Adana'da sivil toplum örgütleri bir araya gelmiş, Suriyeli öğretmenleri mobilize etmişler çocuklara eğitim vermek için. Paraları kendileri ödüyorlar. O çocuklar eğitimden uzak kalmasın diye. Halk Eğitim Merkezleri onlara alan verebilmiş. Ama, her şey risk altında. Yani bir gün paraları olmayınca bunlar olmayacak.

Barış Karacasu: Çünkü mastır plan yok. Yani siyasi iradenin ortaya koyduğu bir plan yok. Özellikle o çocuklarla ilgili, eğitimle ilgili, diğer şeylerle ilgili hiçbir plan olmadığı için, entegrasyona ilişkin hiçbir plan proje olmadığı için, her şey sadece insan ilişkileri üzerinden yürüyor. Siz örneğin Adana’da Seyhan Kaymakamı’nı ikna ederseniz, bir okulu saat üçten sonra, altı saat de Suriyeli çocuklar kullansın der ve ikna ederseniz, öğretmeni de bulursanız, orada o çocuklar eğitim alıyor. Ama aynı şeyi İzmir’de yapmaya kalktığınızda Vali diyebiliyor ki Milli Eğitim’den bana yazı getirin başlatayım. O zaman orada da olmayabiliyor.

Yani bu aslında kitlesel bir göçe hazır olmamakla alakalı değil, Suriyeliler gelmeden önce de durum aslında böyleydi ve hâlâ öyle. Çocukların eğitimi konusunda şöyle şeyler yaşanabiliyor. Çocuklar okula gidiyorlar, dil yetersizliği nedeniyle kendilerinin, onların tabirleriyle söyleyeceğim, “geri zekâlı” olduğunu düşünüp hayatlarını bu yönde kurmaya çalışıyorlar.

Barış Karacasu: Ama aynı devlet akli yıllarca Almanya’da “çocuklarımıza geri zekâlı diyorlar” diye de propaganda yaptı.

Feray Salman: Kaldı ki, bu aslında Türkiye’de Roman çocuklarının da karşı karşıya kaldığı bir şey. Yani, farklı tür, otistik çocukların da öğrenemez olduğuna karar veriyorlar... Ailelerin çabalarıyla, yeni yeni değişmeye başlıyor bunlar Türkiye’de. Ama oradaki asıl hikâyeye şu, peki bu çocuklar hangi müfredatı okuyacaklar? Bu Mülteci-Der’in gündemine düşen bir şeydi. Göçle gelen her çocuk kendi ülkesine dönüş potansiyelini, umudunu her zaman taşır. Dolayısıyla burada geçirdikleri süre içerisinde ana vatanlarındaki eğitim müfredatıyla da uyumlu bir eğitim almaları gerekiyor. Ama Türkiye olayların çok da doğru, şahane anlatılmadığı tarih kitaplarına sahip. Mesela bunun üzerinden kavga var. Dersin ki, tamam bunu öğret ama burada birlikte yaşıyoruz, ek bir programda nefretle, ayrımcılıkla mücadele içeriği oluştur, aramızda nefret olmasın. Nereden bekliyoruz tabii bunları (!).

Entegrasyon, gelen insanların nitelikleri ve birlikte yaşamak gibi konular üzerinden bir araya gelmek, buraya sizi, beni, Barış'ı, diğer örgütleri, şunu bunu katmak, ortak görüşleri dinlemek ve "ne yapabiliriz"i beraber düşünmek, bu şekilde program geliştirmek mümkün olabilirdi. Ama öyle bir şey olmadı. Devlet akli yine bildiğini okuyor.

Barış Karacasu: Yine birkaç boyutlu bir şey var, o da plan yapmayı engelliyor. Burası, evet, göç alan bir ülke, çok sayıda mülteci var. Ama tarihin çeşitli dönemlerinde göç de vermiş bir ülke. Anımsayacaksınız, Başbakan bundan 4-5 yıl önce Almanya'da yaptığı bir konuşmada, "sakın asimile olmayın... Dininizden, dilinizden, bilmem neyinizden vaz geçmeyin... Bunlara karışmayın", demişti. Oradaki insanlara böyle bir şey yapmayın telkininde bulunduktan sonra buraya gelip başka bir entegrasyon planı uygulayamıyorsunuz. Şu anda bu insanlarla ne yapacaklarını bilmiyorlar. Yani gitsinler istiyorlar, gitmeyeceklerini de biliyorlar. Ama standart, bugüne kadar dünyada uygulanmış entegrasyon programlarının hiçbirisiyle de barışık değiller. O yüzden de hiçbir şeye bulaşmadan, sadece ne olacağına bakıyorlar.

Durumu idare etmeye çalışıyorlar yani...

Feray Salman: Barış'ın hatırlattığı o saldırı aslında karşımıza çıkan şey. Bu aslında beklenmeyen bir şey değildir. Çünkü siz sığınmacıların ve mültecilerin çok az bir kısmını kampta tutuyorsunuz, geri kalanı dışarıda. Şu benzerlik üzerinden hatırlatmak istiyorum: 90'lı yıllarda nasıl insanları yerinden edip, onları boşluğa bıraktıysa, kamplar dışında kalan Suriyeliler de öyle, boşluğa bırakılmış durumdadır. Bu insanların kendi yaşamsal ihtiyaçlarını giderebilmek için çalışmaya ihtiyacı var.

Bunun böyle olacağı o kadar aşikâr ki. Bir çocukla dahi derinlemesine konuşsanız, meseleyi bilmese de, çocuğu küçümsemek için de söylemiyorum, ama o bile bu soruları sorabilir. Peki, o nasıl yaşayacak? Nasıl yaşayacak? Mersin örneğine gittiğimiz zaman, orada bu zorla yerinden edilmiş olan ailelerin çocukları sigortasız,

düşük ücretli çalışıyorlar. Kadınların çalıştığı belli. 14 yaş üstü çalışıyor oralarda. Yani yerleşiklerin yerine daha ucuz emek olarak geldiler, çok fazla sayıda böyle çalışan insan var Mersin’de. Çünkü orada bahçeler var, serbest bölge var falan... Dolayısıyla yaşamsal ihtiyaçlarını gidermek durumundalar. Şimdi herkesin korkusu, çatışma başlayacak. Çünkü bu alan zaten dar bir alan, zaten olanaklar düşük. Sermaye sahibi bakımından emeği daha ucuza elde etmek mümkün artık. Devletin durumla ilgili herhangi bir pozisyonu yok; “bu böyle olmaz, dolayısıyla benim alacağım önlem şudur”, dediği bir politikası yok. O nedenle de bu tür bir çatışmanın Mersin’de hareketlenebileceğine dair ipuçları var. Kilis’te de olan o zaten. Kilis’te yaşayan bir sürü insan Gaziantep’in organize sanayi bölgesinde çalışır. Kilis zaten onun parçası, niye il yaptılar anlamadık. İnsanlar çalışmaya Gaziantep’e giderler.

Gaziantep’te bir öldürme olayı vardı. Bu tür vakalarda öldürme olayına bile adi bir olay olarak bakamazsınız, basitçe failin kim olduğuna bakarak karar veremezsiniz. Evet, adam öldürmek bakımından cezalandırırsınız. Ama arkasında bir başka problemin olduğunu da görmek, bunu araştırmak, bunu soruşturmak ve bir daha gerçekleşme potansiyelini ölçerek ona göre tedbir almak gerek. Şimdiye kadar biz televizyonların hiçbirinde, “Suriyelilere ya da bu ülkeye gelmiş sığınmacılara ayrımcılık yapmak yasaktır”, sözünü duymadık. “Nefret söylemi yasaktır” sözünü duymadık. Böyle bir kampanya görmedik. Daha önce de görmemiştik, Romanlara şu kadar saldırı olmuştur, Batıya giden Kürtlere bu kadar saldırı olmuştur, biz bütün bunları kınıyoruz, diyen bir şey de duymadık hiç. Yaşananların sıradan bir vaka gibi cezasız kalma ihtimali de var.

Barış Karacasu: Tüm bunlar olmadığı gibi, Suriyeliler bakımından hiç yok. Soruşturma yok, dava yok. Anımsayacaksınız, yakında Ankara’da bir evi yaktilar. Aynı gün üç kere yaktil adam, üçüncü yakışında televizyonda şöyle dedi: “Yine gelirlerse, yine yakacağım”. Hiçbir şey olmadı onunla ilgili.

Yani Suriyelilerin olduğu her yerde ciddi bir linç girişimi var neredeyse. Antep'te, "şebeke suyuna zehir kattı Suriyeliler" deyip de, acillerin kapılarına yığılma olayında olduğu gibi... Ve her seferinde olay münferit olaymış gibi değerlendiriliyor; bir mahkeme görülürse görülüyor. Yoksa o da yok...

Barış Karacasu: Çoğunlukla da çözümleri şu: Oradaki Suriyelileri alıp şuraya koymak. Yani, bu mahallede kavga çıktı, şu mahalleye taşıyalım. Orada çıkarsa da başka yere taşırız.

Feray Salman: Fakat bu çok sistematik bir şey. Türkiye'nin sistematığından çok farklı da değil. Mesela Romanları aldılar, uzakta TOKİ yapıp oraya götürdüler. Ama hayatı yerinde, kendi koşullarında, beraber, birbirimize saygı duyarak yaşamamız için herhangi bir girişimleri yok. Bunun nedenini biliyoruz zaten biz; Türkiye'nin zaten bütün idari, politik örüntüsünün içerisi ayrımcı. Almanya'ya giden Türklere "entegre olmayın" diyen bakış, zaten meseleyi Türklük üzerinden götürdüğü için, buraya gelen yabancıya da Türklük üzerinden her şey yapılabilir diye bakıyor. Saldırı ve şiddet olaylarında Türklük, affedilir hikâyesi oluyor. Bu aslında biraz tehditkâr çünkü Suriyeliler kalacaklar. Uzun süre de kalacaklar.

Barış Karacasu: Uluslararası eğilimler de bu yönde. Yani göç her yerde oluyor ama ne kadar süreli olduğu önemli. Birinci yılın sonunda yüzde 80-90 dönüş yaşayabilirsiniz ama beşinci yılın sonunda artık dönüşler oldukça düşük oranlarda olacaktır. Bu gerçeğe yüzleşmek gerekiyor artık.²

Feray Hanım, biraz şunu merak ettik: AKP iktidarı neden Suriyeli sığınmacılara misafir demeyi tercih etti? Sığınmacılar ve mültecilerle ilgili uluslararası sözleşmelerin de temelini İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi olduğunu düşünürsek eğer, hükümet tüm bu bağlayıcılığı olan sözleşmelerle yüklediği sorumluluğu bir kenara itip, başka bir perspektif, başka bir politika mı oluşturmaya çalıştı?

Feray Salman: Bu soruya kısa yanıt verilebilir mi emin değilim ama bunun birkaç şeyi etkilediğini düşünüyorum. Mesela Bosnalılara da misafir demişlerdi,

hatırlar mısınız? Bu aslında bir devlet politikası, yani sadece AKP politikası falan değil, bizatihi Türkiye Cumhuriyeti devletinin politikası. Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesi'ni onaylarken, rezervasyonunu koyarken bir tek Avrupalılara kapıyı açıyor mülteci olarak. Yani hangi Avrupalı Türkiye'ye acaba iltica eder diye baktığınız zaman bir ironi var orada. Dolayısıyla devlet kurgusu zaten böyle. Kapısını nereye açtığı, nereye kapattığı, kiminle çatışmalı olduğu, bütün bunlar uluslararası ilişkiler içinde de durdukları konumla belirleniyor. O nedenle, bu yaklaşım sadece AKP'ye özgü demek çok doğru bir şey değil açıkçası. Ama niye sürdürüyorlar diye sorarsanız, bence mesele şöyle bir şey: AKP ilk iktidara geldiği zaman geçmişle, geçmişin politikalarıyla çatışkısı olan, buradan doğru geçmişi değiştireceğini söyleyen, doğal olarak bir sürü şeyi değiştirebilme becerisine ve yeteneğine sahip görünen bir söylemdeydi. Şimdi AKP'nin politikalarına baktığımız zaman, devletin bazı politikalarını olduğu gibi kabullendiklerini görüyoruz. Aslında bu onları rahatlatan bir şey; kritik durumlarda risk almıyor AKP. Bütün yaptıkları şey, söylemleri parasal hesap üzerine; Türkiye'ye olan yükü konu oluyor. Suriyeliler meselesinde de bunu yapıyorlar. Biz şu kadar para yatırdık, şu kadar harcama oldu... Paraya boğulmuş bir şey var aslında. Dönüp Avrupa'ya, başka ülkelere baktığınız zaman mesele onlar için de aynı. Dolayısıyla bu uluslararası alanın ortak bir sorunu; herkes sınırlarını, kapılarını, duvarlarını çiziyor. Yunanistan'ın politikalarına bakarsanız, kaçmaya çalışanları denizin ortasında boğmaktan hiç imtina etmeyen bir politika sistematiği var. Uluslararası alanda pek az ülkede insan hakları temelli bir mülteci politikası var. Dolayısıyla AKP de bu mevcut olanları gayet güzel kullanıyor bence... Zorlamayla da olsa yaptığı en önemli şey, Barış'ın söylediği o statüleri belirleyecek bir yasa çerçevesinin olmuş olmasıdır. Burada da zaten bir Avrupa Birliği'nin zorlaması vardı, yani o uyumlaştırmayı yapması gerekiyordu. Tabii bütün bunlar zihinsel politikaları, kurguları değiştirmeye yetmiyor. Mevcut hükümet bakımından bu bir problem ama ben bunun CHP'de de farklı olduğunu düşünmüyorum açıkçası. Ana damarlardan birini tutan bu politikalar bir

çeşit özcü yaklaşım sonucu aslında. Bu devletin ana aksında oturuyor zaten. Oysa buraya başka bir yerden bakmak gerekiyor, bir değişim gerekiyor. Yoksa bu ilelebet böyle olacak, gidecek. Bosnalılara da aynı şeyleri söylediler. Peki, şimdi Türkiye ne yapıyor Bosna'da? Yeniden yapılanma meselesine inanılmaz katkıda bulunuyor; camiler diyor, orada ekonomiyi canlandırıyor falan filan... Bir "safılık" meselesi güdüyor sınırları içerisinde. Geri kalanlara ancak dışarıdan yardım yapar. Ama bulunduğu yerde onu terk eder. Çünkü o yükü almak istemiyor, çünkü bunu insana değil ekonomiye bağlıyorlar. Bu çok kolaycı bir şey; kaç para yatırdım, kişi başına ne kadar harcadım, benim bütçemde yükü ne?.. Böyle konuşulunca, yani "mülteci ve sığınmacılara altı milyar yatırdım" dersiniz, bu halkın gözünde çatışmayı derinleştiren bir şeye yol açıyor. Dolayısıyla bu liberal ekonomik bakış açısının, uluslararası sermayenin gözünden doğru bakmanın bir sonucu aslına bakarsanız. Yani buna ben gerçekten AKP demem, devlet derim.

Zaten o coğrafi çekince şerhi, bunu gösteriyordu.

Feray Salman: O sözleşmeleri de zaten AKP'den önce onaylamışlardı. İşkenceye Karşı Sözleşme, Çocuk Hakları Sözleşmesi bu hükümetten çok çok daha öncesidir. Uygulanmış mı diye bakarsanız, halen uygulanmıyor. Hiçbir sığınmacı çocuğa uygulanmış değil. Bırak çocukları, hiçbir "yerinden edilmiş"e uygulanmış değil.

Hazır Avrupa da demişken, bu AB'ye uyum çerçevesinde coğrafi çekince şartının kaldırılması gerekliliği ve bununla ilgili hazırlık çalışmaları da söz konusu. Bir yandan da son günlerde gündemimizde, sırf medyaya yansıyan kadarıyla bildiğimiz çok sayıda sığınmacı ölümü var.

Feray Salman: Sınır kapılarında olanlar...

Özellikle şu anda denizlerde bekleyen binlerce sığınmacının olması örneğin... Aslında tüm bunları insan hakları çerçevesi içinde bir yere oturtmak imkânsız.

Feray Salman: Devletler işin içinde olduğu için, yönetenler daha polis akıllı idareler olduğu için... Dolayısıyla mümkün değil.

Türkiye'nin coğrafi çekince Şerhi yanında, bir yanda da Avrupa Kalesi var. Birbirlerinin dilinden çok iyi anlıyorlar. Şu anda yaŐananı trajedi olarak adlandırmak biraz romantize mi etmek olur süreci bilmiyorum ama özellikle Akdeniz'de yaŐanan toplu ölümlerden bahsetmek istiyorum aslında... Nisan ayında Akdeniz'de 800'e yakın sığınmacıyı taşıyan geminin batması ve tüm sığınmacıların hayatlarını kaybetmeleri, Ekim 2014'te Malta açıklarında meydana gelen kazada 500 sığınmacının ölmesi, yine sığınmacıları taşıyan bir botun batması sonucunda 40 kiŐinin hayatını kaybetmesi gibi ya da Endonezya, Tayland ve Malezya açıklarında binlerce göçmenin denizde bekletilmesi gibi insan hakları çerçevesinde bir yere oturtmakta zorlandığımız olaylara tanık oluyoruz. Siz bu yaŐananları Türkiye ve Avrupa açısından baktığınızda nasıl okuyorsunuz?

Feray Salman: O kadar zor ki bu mesele, uluslararası iliŐkilerle birlikte giderek daha da zorlaşıyor. Herhangi bir yurttaŐın ya da yurdu olmayan birisinin tüm bunlardan etkilenmesi kaçınılmaz. Değişim yapılması zor. Avrupa gerçekten sınır oluŐturuyor. Geri kabul anlaŐmaları imzalamaya başladı ülkelerle. Geri kabul konusunda Mısır'ı çok eleŐtirmiŐlerdi vakti zamanında. Mısır'a insanlar geri gönderildiklerinde, yani sığınmacı olarak gittikleri yer tarafından geri iade edildiklerinde hapisanelerde öldürülüyorlardı. Diyorlar ki sana "geri iade olacaklar bunlar, sen de istiyorsan geri iade edersin". Kabul merkezleri falan bu yüzden örgütlendi. En son mevzuatlar bu yönde uluslararası anlaŐma içinde bir sürü yeni yapı öngörüyor. Geri kabul merkezleri var, sonra da çok hızlı iŐlemlerle geldikleri yere geri gönderilenler var. O ülkelerden insanlar ekonomik nedenlerle katılsarsa eğer, başka bir yere ve hayata gitmek istiyorlarsa, kaçtığı koşullara geri gönderiyorsunuz onları. Ne yapıyorsunuz yani? Sadece kendi alan korumasını yapıyor lkeler. Bunu polisiye önlemlerle yapıyorsunuz. Kalanlar için kalkınma yatırımyı, yardımıy falan, faydasız. Her Şey açıkça ortada.

Mülteci Hakları Koordinasyonu (MHK) bu geri kabul anlaşmalarıyla ilgili bir ortak konum belgesi yayımladı. İnsanlara yük, maliyet olarak bakılıyor çünkü. İnsandan sanki fabrikada üretilen bir şey gibi söz ediliyor. O hale getirdiler meseleyi, kendi içlerinde alan memnun veren memnun haldeler yani. Dolayısıyla oradaki sığınmacıların Yunanistan ya da Türkiye tarafından, hatta kaçakçının bizatihi kendisi tarafından batırılıyor olmasına, binlerce insanın hayatını kaybediyor olmasına şöyle bakıyor bu yeni düzen: “Bir mali yükten daha kurtulduk. Vicdanımız biraz sızladı ama...” Bu nasıl çözülür bilmiyorum ama şunu biliyorum: Örneğin Yunanistan’da insan hakları örgütleri kendi hükümetlerinin bu yöndeki politikalarını ortadan kaldırmak için gerçekten çok çalışıyorlar. Türkiye’de insan hakları örgütleri alarma geçmiş durumdadılar, Türkiye geri kabul anlaşmalarını gizli gizli imzalıyor mu diye. Bu uygulama ile ilgili görüşe açılmış, bizlerin görüşünü alan, buyurun siz de bakın duruma diyen bir mekanizma da yok. Dolayısıyla zor, nasıl çözüleceğini gerçekten bilmiyoruz.

Bir de şu var: Akdeniz'deki facialardan sonra Avrupa Birliği, göçmenleri taşıyan gemileri boşalttıktan sonra batırma kararı verdi. Bu sanki insan kaçakçılığı yapan şebekelere karşı açılmış bir savaşmış gibi gerekçelendirildi. Oysa bu karar Avrupa Kalesi'nden çıkmış gibi görünüyor.

Feray Salman: Biz hâlâ şunu söyleriz: İnsan hakları meselesi Avrupa Birliği ile sınırlı falan değildir, dolayısıyla bu mücadelenin eleştiri muhataplarından bir tanesi de Avrupa Birliği’dir. AB’nin kimi mekanizmaları insan haklarını geliştirilmesi için çalışırken, kimi mekanizmaları her yerde olduğu gibi, örneğin BM’de olduğu gibi, bu mücadelenin eleştiri yönelttiği yerlerden biridir. Bu mücadele ilelebet, insanlık var olduğu sürece, bu politikalar egemen olduğu sürece devam edecek.

Öte yandan alanda yeni bir bağlayıcılığı, yaptırımını olan yeni bir oluşuma ihtiyaç olduğu da çok görünür değil mi?

Feray Salman: Kesinlikle. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin yetmediği mesela çok açık.

Türkiye özelinde zaten öyle. Ama genel olarak mevzuyu kavramakla ilgili de yetmediği çok açık galiba...

Feray Salman: Türkiye'de başka bir akla ihtiyaç var diyoruz da, küresel düzeyde de başka bir akla ihtiyaç var. Yeni bir akla ihtiyaç var. Kaçakçıyla mücadele için sen oradaki yüzlerce insanı heba ediyorsun. Ne yapıyorsun, üç kaçakçıyı ve onun gemisini yok ettiğin zaman mesele bitmiş mi oluyor? Mesele bitmemiş oluyor. Sınırsız bir küresel alan var. Kim kimden kazanıyor aslında? Mesela, Yunanistan üzerinden Avrupa'ya gitmeye çalışanlar ya da Akdeniz'i geçenler ağırlıklı olarak Afrika'dan gelirler. Afrika'ya herkesin borcu var. Sözüm ona bunu değiştirecek bir sürü bir şey yaptıklarını söylüyorlar. Ama sonuç bu değil, göç devam ediyor, insanlar demek ki mutlu değiller buldukları yerlerde. Yoksa niye bıraksın insan kendini göçe... Dünya kaynakları ortaksa, kaynağı teslim edeceksin insanlara. Bu iç göç için de geçerli. İç göçle, dış göç arasında sömürme usulleri bakımından çok büyük fark yok aslında.

Zorla yerinden edilme konusunda, özellikle sınıraşırı göçte, göç veren ülke, göç alan ülke ve göç etmek zorunda olanlar diye tanımlayabileceğimiz üç özne varken, tüm bu politikaların göç alan ülkenin ötesinde herhangi bir özneyi tanımadığını görüyoruz. O yüzden de çözüm Akdeniz'de gemileri batırmak olarak bulunabiliyor.

Feray Salman: Maalesef öyle.

Tamam Suriyeli sığınmacılara misafir dendi ama bu aynı zamanda, Barış Bey'in de söylediği gibi, yerleşikte misafirlik üç gün olur, neden bu kadar uzadı ki, diye bir öfke uyandırmaya başladı. Çünkü yerleştiği de, başta ekonomik olmak üzere, etkileyen koşullar bunlar. Bu misafir söylemiyle, geçiciliği vurgulayan yaklaşımla, konuya ilişkin geleceği öngören politika üretme süreçlerinin de tıkanıp bir ortam görüyoruz. Sonuçta göçle gelenler kalacaklar, en azından büyük bir kısmı uzun bir süre kalacak. Eğitim, sağlık, barınma gibi haklar, yurttaşlık üzerinden tartışmalar ve en önemlisi de ayrımcılıkla ilgili bir politika geliştirmek gerekecek. Öte yandan önümüzde seçimler var. Bu yaklaşım "Mevcut iktidarla ilgili bir sorun değildir, aslında devletin yaklaşımıdır"ı biz diğer siyasi partilerin söylemleri üzerinden

doğruluyoruz, seım meydanlarında Suriyelileri geri göndermek üzerine cmler kuruyor, onlardan rakamlar olarak bahsediyorlar. Yani bu konuyla ilgili olarak iktidarın deđiŐmesi de pek bir Şeyi etkilemeyecek gibi...

Feray Salman: O yüzde 10 barajına bağlı biraz. Bazı koşullar gerıekten ona bağlı. Çünkü aslında rneğin Şunu görüyoruz: Belediye hizmetleri, kamp kurmak, yardım kampanyaları konusunda özellikle HDP'li belediyelerin aŐırı gayretleri var. Biz yaklaşık sekiz yıl önce falan, hani ilk Anayasa deđiŐiklikleri tartiŐılırken, sığınmacıların Anayasa'da tanınması gerektiği üzerine bir çalışma yrtmŐtk aslında. Tabii baŐarılı olamadık. Onu ilettik ama kayboldu. Hani bir kitap vardır, Katı Olan Her Şey BuharlaŐır, der; o da buharlaŐtı.

Şimdi Türkiye'de garip bir biçimde, Anayasal koruması olanlar da azalıyor gerıi ama... Şimdi zorla yerinden edilenler için durum Şu: Ne kadar uzun süreli giderlerse gitsinler, bir gün geri dönme olasılıklarını her zaman göz önünde bulundurmak gerekir. Bu onları geri göndermek anlamına gelmez; geri döndüklerinde hayatlarına daha yumuŐak bir geçiş yapınlar diye sağlanır. Dolayısıyla bu bireye verilmiŐ bir özgürlük alanı da tanır. Kalmak isteyenler kalırlar, yurttaşlık haklarından yararlanırlar. Dönmek isteyenler dönerler. Ama ara süreçte, bu ne kadar sürerse sürsün, sefalet, dıŐlanma yaŐamamalılar.

Yani dolayısıyla, Türkiye'de yurttaşlar bakımından her ne tanımlandıysa, bu yurttaşlar ister misafir olsun, ister başka bir statüde, bunun bence kıymetiharbiyesi yok. Kıymetiharbiyesi Őurada, o kiŐiyi haklarıyla tanımlamadığımız zaman yükümlülük/sorumluluk meselesinden uzaklaŐırız. Ama ahlaki olarak o yükümlülük var, başka türlü de tanımlamamız mümkün değil zaten. Dolayısıyla ve öncelikle bunu tanımlayabilmeleri için bu insanların örgütlenmesine izin vermeleri lazım. Bu insanların örgütleri vasıtasıyla ihtiyaçlarını, neyin nasıl olacağını, hayatlarını nasıl sürdürmek istediklerini değerlendirebilmesi lazım. O örgütlenmelerle muhatap olmak durumundalar ki bunu sağlayabilsinler. İkiçisi, gerıekten katılımcı olmak zorundalar.

Bu insanlar yaşadıkları yerde hatta geçici bile olsalar, uzun süre kalıyorlarsa oy verme haklarını bile düşünmek gerekebilir. Buldukları yerde seçim yapma ya da demokratik koşulları oluşturma konusunda söz sahibi olmalılar... Gerçekten bir ülkenin insan haklarına olan saygısı bu alanda ne yaptığıyla ölçülür. Dolayısıyla onun gereklerini yerine getirecek her şeyi yapabilmeliyiz. Ama ben bir şey beklemiyorum, bunun olabileceğini düşünmüyorum.

Umutsuzluk...

Feray Salman: Şöyle bir şey, Türkiye ekonomik krize doğru gidiyor, bu çok büyük bir etken. Şu anda, belli ki bir takım şeyler kontrol altında tutulmaya çalışılıyor... Hükümet değiştiğinde, ister yeni hükümet ister şimdiki hükümet olsun, o ekonomik kriz patlak verecek. O zaman bu insanlar için daha fazla koruma gerekecek. Bunu düşünüp düşünmediklerini bilmiyorum doğrusu. Çok da emin değilim açıkçası ama çok daha zor olacağını düşünüyorum. Zor, çünkü üzerinde durabileceğimiz sağlam bir zemin yok. Hani bir şeye garanti duyarsınız; çünkü aslında gidişat çok iyi görünmüyordur ama zemin var ise bir fırça darbesiyle, başka birkaç mekanizmayı bir araya getirerek siz onu tekrar canlandırırırsınız. Ama Türkiye’de öyle bir zemin olmadığı için, başka bir perspektif geliştirmenin kültürel bakımdan da çok zor olduğunu düşünüyorum. Bunu düşünebilecek, çok az siyasi erkin olduğunu düşünüyorum açıkçası.

Sığınmacıların da sürece katılmaları motive edilmelik dediniz. Örgütlenmeleri sağlanmalı ki ihtiyacı tanımlayabilelim, dediniz. Her ne kadar böylesi bir ortam yoksa da, çeşitli STK’lar, ya da yardım kuruluşları olarak Suriyeli sığınmacılarla irtibat halinde olan oluşumlar var. İHOP da onlardan biri. Öte yandan Suriyeli sığınmacılarla karşılaşmalarda dil başta olmak üzere birçok kültürel farklılık var. Farktan kaynaklanan iletişim sorunlarını nasıl çözüyorsunuz?

Feray Salman: Şöyle, ben bunun çok gerçekleştiğini söyleyemeyeceğim şimdilik. Gerçekleşen şu, özellikle Şengal’den gelen Ezidiler bakımından yerelde bir sahiplenme

vardı zaten. Kobane'den gelenler bakımından. Bu sahiplenmede bir dil problemi yok. Zaten bu toprakların arasına çekilmiş mayınlar, sınırlar, yapay sınırlar aslında. Orada bir kültürel beraberlik var, bütünlük var. Böyle bir şey söz konusu değildi. İHD'nin Diyarbakır Şubesi, Urfa Şubesi daha önce zorla yerinden edilmişlerle ilgili olarak kurdukları mevcuttaki mekanizmalarını işlettiler. Kocaman bir deneyim var çünkü orada. Dolayısıyla, onlar oradan doğru müdahale etmeye ve sahip çıkmaya çalışıyorlar. Belediyeler keza öyle, özellikle HDP'nin belediyeleri... AKP'li belediyeler bölgedeki o dil birliği meselelerine nasıl yaklaşıyorlar onu gözlemleme olanağım olmadı.

Şöyle kültürel farklar olabiliyor. Ezidiler mesela çok kendilerine özgü bir grup. Bir rengi hiç kullanmıyorlarmış, mavi bir şey giymiyorlarmış. Dinlerine aykırı, inançlarına aykırı yanılmıyorsam. O renkte bütün gönderilenler geri dönmüş falan.

Bir de şöyle bir örnek var çok önemli: Vakıflı köyüne Ermeni kökenli Suriyeliler gittiler, hiç kimse ilgilenmedi onlarla. Kimse bahsetmedi. Kim bahsediyor zaten? Vakıflı köyü Türkiye'nin tek Ermeni köyü. Zaten köy bir dizi ekonomik problemle de baş etmeye çalışıyor. Ama Suriye'den gelen Ermenilere kucaklarını açtılar, onların da gidebilecekleri tek yerdi orası muhtemelen. Bölgedeki yerel halkların örgütlenmeleri, özellikle Ezidilere ve Kobane'den gelenlere kucak açtılar... Ama geri kalanlar? Dayanışma ağlarımız çok yüksek diyemeyeceğim. Ben ilk sığınmacılarla İHD içinde gönüllü olarak çalışırken, yerellerin örgütlenmeleri zaten vardı. Bu olay bizde soru işareti oluşturdu. Devletin yapmadığı kadar, büyük ihtimalle bizim de yapmadıklarımız çok fazla. Bununla yüzleşmek lazım. Bu süreçte hepimiz, kendimizi ayırmadan söylüyorum, hepimiz öğreniyoruz, öğrenmeye dokunmaya çalışıyoruz. Ama hepimiz de eksiğiz.

BMMYK'ya başvurabilen, başka bir ülkeye gitmeyi beklerken bir hayat kuranlar için örgütlenme daha kolay. Fakat tüm zorla yerinden edilmişlerin durumu bu değil. Onların çoğu örgütlü değillerdir, dağınıktırlar. Hani bir göç platformu, Göç-Der'ler olmasına rağmen, hepsini temsil edecek örgütler halihazırda oluşmamıştır. O nedenle

de burada onların örgütlenmesini sağlayacak koşulları oluşturma meselesi çok önemli. Dolayısıyla burada insan hakları, sivil toplum örgütleri ve aynı zamanda dernekler yasasındaki kısıtlılıkların onlar bakımından gözden geçirilmesi gerekiyor. İzmir’de bir küçük örgütlenme var gibi ama Mersin’de ben rastlamadım açıkçası onları temsil eden bir örgüte... Örgütlenme bir yandan da gelenlerin kendi kültürlerine dair olan bir şey, kim kimi temsil edecek, nasıl edecek? Bazı desteklerin, ön açmanın çok önemli olduğunu düşünüyorum.

İletişim sürecine katılmaya hevesli olduğumuzu gösterecek bir şey?

Feray Salman: Bu sorumluluğun gereğini yapmayı aklımıza getirmemiz gerekiyor. Onların değil, sizin, benim aklımıza getirmemiz gerekiyor. Zaten bunu sağladıktan sonra onların da akılları işleyecektir büyük ihtimalle. Çünkü onlar travmalı insanlar, hayatla boğuşuyorlar. Her gittikleri kentte, örneğin, beraber olabilecekleri, yan yana gelebilecekleri toplum merkezi gibi yerler var ya, buralar önemli. Mesele örgütlenme için elverişli ortam yaratma meselesidir. Gidip dertlerini şikâyetlerini söyleyebilecekleri, başlarına gelenleri anlatabilecekleri, ihtiyaçlarını gerçekten gidermeye çalışabilecekleri, çocukları için bir alan sağlanmış, konuşabilecekleri, ne yapacaklarını konuşabilecekleri, çaresizliklerini ve de aynı zamanda güçlerini paylaşabilecekleri bir alan yaratmak. Aslında örgütlenmenin bizatihi kendisi travmayı atlatır. Bu çok önemli bir araçtır travmayı gidermede. Yalnızlık duygusundan kurtulursunuz.

Az önce konuşulan örnekte bir yanıla bu engellenmeye çalışılıyor: “Türkler hakkında bir şey konuşmayacaksınız”, diye engellenirken yani. Oysa sorunlarıyla ilgili cümle kuracakken cümlesinin ilk muhatabı Türkler olacaktır, bu olağan bir şey. Bunu engellemek, bir anlamda örgütlenme, birlikte cümleler kurma ihtimalini budamış oluyor sanki.

Feray Salman: Bu yüzden de akli çalışmıyor mesela. Şunu söylese mesela, “çalışma koşullarında ayrımcılıkla karşılaşabilirsiniz vs. Ben iyi niyetliyim, bütün

bunları çözeceğim” diyen bir politika olsa, o zaman o çözüm yollarını bulur, gerekli mekanizmaları, araçlarını geliştirir. Ama “sen zaten konuşma”, dediğin zaman “sen zaten yoksun benim için” demiş oluyorsun. Yok olanın örgütlenmesi de olmaz. Bu ayrımcılık ve tehdidi şiddetlendirir.

(G.D.) Mesela, Avrupa’da emek göçü, işçi göçü, zorla yerinden edilme gibi nedenlerle oraya gitmiş olan göçmenler göçmen yasalarındaki sertleşmeye karşı eylemler yapıyorlardı. 2004 ve 2007’de Almanya’dayken göç eylemlerine katıldığım oldu. Orada en kararlı sloganlardan biri “Ben senin yüzünden buradayım Avrupa”, diyordu. Bu çok güçlü bir söylemdi. Hem ayrımcılığa karşı, hem Avrupa’ya tarihsel ve küresel sorumluluğunu hatırlatma anlamında. Burada bir varlık yokluk sınırında yaşıyor herkes. Aslında bir yanda gıda yardımı, barınma olanağı var ama örgütlenme olanakları sunmak, güçlenme dilini bulmalarının imkânını sağlamak da bu desteklerden biri olmalı herhalde.

Feray Salman: Kesinlikle. Fakat şu anda mesela yerel örgütlenmelere baktığımız zaman son bilgiye sahip değilim açıkçası. İllerde küçük küçük birçok örgütlenmeler var aslında; eğitim olanakları sağlamaya çalışanlar falan var. Bütün bunların aslında onları da hareketlendirecek, örgütlenme olanaklarını bulabilecekleri yer olmaları ihtimali var. Küçük küçük nüvelerin birleşmesi, beraber yapabilecekleri bir şeyin onlara hatırlatılması gerekiyor. Her şey karmakarışık. Gündelik hayatını karşılamak için ya para toplayacaksın, ya eşya toplayacaksın. Böyle bir kargaşa ortamı var, umuyorum şu seçimlerden sonra da herkes bir kendine gelecek. Ne olduğunu göreceğiz, biraz düşünme fırsatı olur diye düşünüyorum. Bu alanda uzun süre kalıcı olacaklarını bilerek çalışmak gerekiyor. Sadece yardım yapmak yetmiyor yani. Geleceğin planını örgütlenmeyi de düşünerek planlamak gerekiyor, bu esas şey aslında.

(H.Ş.O.) Benim alandaki karşılaşmalarında 2015 itibarıyla 16 yıldır başka bir ülkeye yerleştirilmek üzere bekleyen bir Afgan aile var. Antep’te mesela İranlılar biraz daha çabuk başka bir ülkeye yerleştirilirlerken, Afgan sığınmacılar çalışma izni alamadan en az üç sene beklemek durumundalar. Tabii yaşadıkları travmalar ciddi psikolojik

tedaviler gerektiriyor. Örneğin Gaziantep'te Yüksek Komiserliğin uygulama ortağı Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD) var. Sığınmacılar oraya gidip yardım istediklerinde genelde işleyen şey, bir psikoloğun ya da psikiyatristin önerilmesi, gittiklerinde psikologların önerdiği de “konuşun, , insanlarla bir araya gelin, çıkın dolaşın” oluyormuş. Bu travmalar şöyle şeylere de neden olabiliyor, ani saldırganlıklar da olabiliyor örneğin. İntihar girişimleri oluyor. İnsanlık onuruna yakışmayacak şeylere yol açıyor kısacası. Ancak bu travmaların iyileştirilmesine yönelik devletin somut projeleri, araştırmaları ya da girişimleri olduğunu söylemek mümkün değil. Üstelik bunları ortaya koyabilecek, sunabilecek STK'ları, şimdi de akademiye dışarıda bırakan bir durum var.

Feray Salman: “Bunlarla uğraşmayın” yani... “O iş sizin işiniz değil”, deniyor. Belki bir başka açıdan bakmakta da yarar var. BMMYK'nın buradaki pozisyonu sınırlı bir pozisyon aslında; nötr bir yerde durmaya çalışarak söylüyorum bunu. Bütün bu geri bildirimleri var aslında onların. Fakat geri bildirimleri kabul edecek kimse yok. Asıl hikâyenin o olduğunu düşünüyorum. Dolayısıyla ilk şey şu, günü kurtaralım.

Bir deneyim aktarayım. Daha henüz bu meseleler başlamadan önce Batman'da avukat arkadaşlar beni aramışlardı, Suriye'den gelin getirme hikayesi çok yaygındı. Yaygın, öyle gizli kapaklı falan da değil, genç kızlar noter belgeleriyle satılıyorlar ikinci eş olarak. İmam nikâhlı, resmiyet falan da yok. Kızcağız çocuk doğuruyor, çocuğunu evde tutmuşlar kendisini kapı dışarı atmışlar. Bu kızı ne yapalım, bir şekilde koruma altına almamız lazım. Kadına karşı şiddet vakalarında, eğer kadın bir başka ülkenin vatandaşıysa, bu durum hem insan ticaretine giriyor hem de bu kadınların aslında acilen korumaya alınması gerekiyor. Biz bunu becerdik, BMMYK ile... Bu bilgi onlarda var. Şu anda kaç kadın Suriyeli aynı pozisyonda, kısmen de olsa biliyorlar. Ama çok uzun süre onların da kampa girmesine izin verilmedi. Dolayısıyla bütün koşullara sahip olsalardı BMMYK etkili bir çalışma yapabilir miydi? Belki. O zaman Türkiye'de başka tür örgütlenmeler olurdu. Bir mülteci hakları konseyi olabilirdi, değil mi? Bunlar hep birbirine zincirleme bağlı olan şeyler, biz bunlar için uğraştık ama zemin yok, olmuyor. Hukuki zemin yok. Dolayısıyla, BMMYK'nın üzerine konulmuş olan sınırlılıklar, onun çalışma yöntemlerini ve çalışma alanını da daraltıyor. Bu çalışanlara,

kurulan ilişkilere yansıyor. Böyle yollarla, bu çok acayip bir şey, sistem kendisini yeniden üretiyor, yani o ana yapısını bozmuyor. Kendisini dönüştürecek hiçbir şey kapı açmadığı için dönüşmüyor. Dolayısıyla herkes onun kıyısında berisinde, şurasında burasında kalmak zorunda kalıyor. İtiraz kültürü geliştirmemiş olanlar öyle çalışıyorlar, itiraz kültürü geliştirmiş olanlar varsa da duyan yok. Ama devam ediyor herkes. O yüzden, tabii onların da eleştirdiğimiz bir sürü şeyi var, ama bu sınırlılıkları da bilerek biraz daha temkinli eleştiririz. Her şey elinin altında da yapmıyor diye bir şey yok. Statüyü tanımadıkları için, rezervasyon olduğu için onlar da bağlanmış durumda. BMMYK'nın statüsü geçiş sağlamak burada.

Hatta birçok ülkedeki statüsüne göre burada çok daha fazla alan tanınmış ama...

Feray Salman: Ama kampa da girmiyorlar bir yandan. Hiçbir şeyi doğru düzgün, tam tanımlayabileceğimiz, hesap sorabileceğimiz şekilde yürütemiyoruz. Hesap da soruyoruz ama “ben burada kısıtlıyım, ne yapabileceğim?”, durumu var. O zaman hesap sormayı da sağlayamıyorsunuz. Dolayısıyla muhatapsız kalıyor her şey. Sistem kendisini üretiyor ve hiç değişmiyor, hangi iktidar gelirse gelsin değiştirmiyor bunu. Bunun bedeli, başka bir şeye dönüşmek, bedeli “gerçekten değişmek”. Zor bir bedel yani. Uzun solukludur bu, durmaz.

---

¹ İlgili yazıyla ilgili bakınız: http://www.egitimsen.org.tr/ekler/fd0c64237ce41ab_ek.jpg (08.06.2015).

² Barış Karacasu'nun ayrılması gerektiği için söyleşinin geri kalanını Feray Salman'la sürdürdük.